

vega impresionizma, ki človeka z navidezno naivnimi sredstvi omreži in očara. Prepaja ga narodna jedrovitost in izrazna slikovitost kratkih, a točnih rekel in primer, ki so ponekod kar klasične. („Besede so rasle iz pozabe ko dim iz oglarjeve kože“, str. 11.; „Pri delu je gnedel ko muha v močniku“, str. 19.; „Če sem tečna, saj ne bom večna“, str. 27.; „Potokarica je imela jezik ko sablja“, str. 31.; „Zemlje ni na pomežiška“, str. 36.; „Svoje je tiščal z vsemi kremplji“, str. 38.; „Fant je ustrelil kosa, si bo že znal pomagati“, str. 41.; „Ni vedel, ali je v bobu ali v grahu“, str. 41.; „Zdaj pa govori ko strgan dohtar“, str. 48.; „Vse življenje je nosila jezik čez ramo, vse je poloputala, a tiste dni je molčala ko trš v plotu“, str. 58.; „Hodil je po bregu nabit ko puška“, str. 73.; „Meni si dal moško besedo, ne nji, a jo držiš ko cajna vodo“, str. 75.; „Tako malo si me pričakoval ko toče o božiču, ne?“, str. 101.; „Delci sreče in gorja so se usipali na vso okolico ko iskre ob požaru“, str. 150.; „Če ima hudič mlade, nima samo enega“, str. 168.; „Ženska, ki vzame moža in grunt, pa mora biti iz drugačnega jekla“, str. 173.; „S palico bi ga muhnil in bi ga!“ str. 185. i. dr.)

Ob tem romanu se človek včasih strese ob slikah, ki nazorno kažejo škodljivost kulturnih ali boljše lažikulturnih mamil za naše ljudstvo. Nehote se spomni prirodnih narodov, ki propadajo od žganih vod in drugih kulturnih strupov. Saj nima roman niti sledu kakšne take tedence, vendar zaplamti kar samo iz njega vprašanje: Ali naj ljudstvo zaplankamo pred svetom in njegovimi pridobitvami, ker mu često prinašajo več škode nego koristi? Seveda ne, stokrat ne! Le sem s pridobitvami! Čim več jih je, tem bolje. Le nudile naj bi se ljudstvu tako, da se kljub neizogibnim žrtvam očuva kvara in si prisvoji predvsem to, kar ga osvežuje in krepi.

Carduccijev večni satan, poosebljen za našo dobo v parnem stroju in železnici, je našel prav zdaj, ko ga novejši, močnejši satani začenjajo nadkriljevati ter pehati v krizo in polagoma morda v pozabo, v Bevku oblikovalca in sodnika. „Železna kača“ utrjuje pisatelju ime dobrega romanopisca. Julče Božič je na ovitku alegorično predočil satanov smeh nad razkrajajočimi prvinami, ki spremljajo železno kačo po naših tleh. *Andrej Budal.*

Fran Ramovš: Dialektološka karta slovenskega jezika. Založila rektorat univerze kralja Aleksandra I. in J. Blasnika nasl., univerzitetna tiskarna v Ljubljani. 1931. Str. 72 + I karta. Cena 150 Din.

Pisateljevemu leta in leta trajajočemu marljivemu in vestnemu zbiranju, klasificiranju in razlaganju jezikovnih pojavov slovenskega jezika, zlasti pojavov žive ljudske govornice in pa založnikoma rektoratu univerze kralja Aleksandra I. in Blasnikovi tiskarni smo dolžni hvalo, da smo slednjič dobili dialektološko karto slovenskega jezika, ki so jo gotovo z veseljem pozdravili vsi slavisti, ker je pojasnila problem, ki so ga že večkrat poskusili rešiti drugi, a se jim to ni moglo posrečiti, ker so jim bili slovenski dialekti vse premalo znani.

Za dialektološko karto, ki je zamašila občutno vrzel v slavistični literaturi, je moral pisatelj izvršiti ogromno pripravljalno delo: preštudirati vse starejše slovenske tekste in zbrati potrebno gradivo iz vseh živih govorov na slovenskem ozemlju. To moramo posebej poudariti, ker nam pojasnjuje, zakaj doslej klasifikacija slovenskih narečij ni mogla uspeti, drugič pa zato, ker daje to dejstvo dialektološki karti slovenskega jezika posebno vrednost in pomembnost.

Poleg pisatelju smo dolžni hvalo tudi založnici ljubljanski univerzi, ki je omogočila, da je izšlo to delo, ki bi ga privatno podjetje iz umljivih gospodarskih razlogov težko založilo. Univerza je s tem lepo pokazala, da pravilno pojmuje namen, ki naj mu služi. Bodi mi na tem mestu dovoljeno spregovoriti tudi o tem nekaj besed! Koliko nepotrebnih besed je že bilo izgovorjenih in napisanih o upravičenosti ljubljanske univerze! Upajmo, da je tega za vedno konec. Vprav taka dela, kot je dialektološka karta slovenskega jezika, so nam lahko dokaz, da je ljubljanska univerza naša kulturna potreba. Ljubljanski univerzi kot znanstvenemu zavodu pripada poleg drugega v prvi vrsti naloga, reševati tiste probleme, ki se tičejo slovenske zemlje in njenega prebivalstva in se dajo najuspešneje obravnavati v Ljubljani. Teh vprašanj pa ni malo. Lingvist, literarni zgodovinar, zgodovinar, geograf, naravoslovec, tehnik, vsi imajo še dovolj posla. To delo ne bo koristilo le znanosti, temveč, vsaj posredno, tudi gospodarstvu.

Zgoraj sem omenil, da so skušali tudi že drugi klasificirati slovenska narečja, a jim to ni uspelo, ker narečij samih niso dovolj poznali.

Tako je Kopitar v Gramatiki, str. 457., razdelil slovenščino v dve narečji po pojavu wa ali la iz la, Miklošič v Vergleichende slawische Grammatik, I², 310, tudi v dve narečji po refleksu za ê; Oblak pa je v Archivu für slawische Philologie, 16, 163, zavrgel Miklošičevo delitev in jo zamenjal za svojo na osnovi refleksa za ѣ in ѡ v dolgih zlogih. Točnejšo klasifikacijo slovenskih dialektov ima Glaser, Zgodovina slovenskega slovstva, I., 60—64, ker se je ravnal po akustičnem vtisu narečij. Baudouin de Cortenay, ki je v Note glottologique, 26, razdelil slovenščino v dve dialektični skupini, je za vprašanje klasifikacije slovenskih dialektov brez pomena.

Edini, ki je pred Ramovšem pravilno pojmoval klasifikacijo slovenskih narečij, je bil Rus Izmail Sreznjevski, ki je napisal za Žurnal ministerstva narodnago prosvetščeniija leta 1841. za mesec september na str. 133.—164. razpravo: О нарѣчїяхъ славянскихъ. Ker pa je premalo poznal slovenska narečja, seveda ni mogel podati pravilne in točne klasifikacije, pravilna pa je njegova misel o postanku slovenskih narečij, ki niso morda plod tujega vpliva, temveč partikularizma, ki je izviral iz slabe naseljenosti in nezadostnih prometnih žil, tako da se je jezik v posameznih pokrajinah mogel samostojno razvijati. Sreznjevski je delil slovenščino na 18 narečij, ki jih je pozneje skrčil na osem.

Na osnovi Sreznjevskega razprave je nekoliko bolje klasificiral slovenska narečja Florinski v Lekcijah po slavj. jaz. (1894), str. 505.—524.

Brez pomena za klasifikacijo slovenskih narečij je tudi poleg Ramovševe edina dialektološka karta slovenskega jezika, ki je izšla v knjigi L. Tesnière, Atlas linguistique pour servir à l'étude du duel en slovène, 1925. Ta karta je zgrešena, ker je njen avtor pokrajinska imena v popolnem geografskem obsegu prenesel na narečja.

Da avtorju Dialektološke karte slovenskega jezika tu naštetih poskusi niso mogli mnogo koristiti, je jasno. Dela se je moral lotiti od začetka, proučiti vsa narečja, ugotoviti jezikovne pojave in določiti njih obseg. Šele na osnovi tega podrobnega dela se je mogel lotiti klasifikacije narečij in končno narisati karto, za katero je uporabil nad 1000 lingvističnih pojavov in njih območje.

Težave, na katere naleti slovenski dialektolog, so predvsem v veliki razcepljenosti slovenščine v narečja in pa v tem, da kakor nikjer tudi tu ni čistih narečij.

Kljub temu, da spada slovenščina, kakor sploh slovanski jeziki, med jako konservativne jezike in kljub majhni razsežnosti slovenskega ozemlja, je dialektična slika slovenščine jako pestra; tudi nejezikoslovec vé, da prav za prav vsaka vas po svoje govori.

Kar se tiče konservativnosti našega jezika, nam je treba primerjati samo razliko med današnjo slovenščino in 1000 let starimi brižinskimi spomeniki z razliko med katerimkoli zapadnim jezikom in njegovimi 1000 let starimi spomeniki. Slovenec bi svojega 1000 let starega prednika za silo razumel, Nemcu, Francozu ali Angležu pa bi govoril njegov tisočletni ded nerazumljiv jezik.

Kako je torej mogoče, da imamo kljub konservativnosti našega jezika tako pestro sliko narečij? Kakor je že Sreznjevski pravilno zaslutil in avtor Dialektološke karte v spremnem besedilu h karti obrazložil, je vzrok tej pestrosti v strukturi tal slovenskega ozemlja, v prometnih, gospodarskih, političnih razmerah v naši preteklosti.

Kaj pa naj razumemo pod izrazom dialekt? Dialektov v preglatnem pomenu besede sploh ni. Dialekt je le pomožni izraz, ker pravih mejá sploh ni, ampak imamo le meje jezikovnih pojavov. O dialektu smo upravičeni govoriti šele tedaj, če gre za jezikovni pojav, ki ni rodil samo enega rezultata, temveč je globlje preobrazil ves govor, na primer vse dolge vokale, vse kratke vokale, skratka vliil govoru novo melodijo, tako da tudi nelingvist sliši, da ima dotična pokrajina posebno narečje. Že v vsakdanji govorici slišimo: „Govor ga razodeva, odkod je“ in podobno.

Iz dialektološke karte posnemamo, da ima slovenščina 36 dialektov. V spremnem besedilu h karti nam avtor pojasnjuje, od kdaj so ti dialekti in kako so nastali.

Od kdaj imamo pestro sliko slovenskih dialektov? Na osnovi slovenskih imen v latinskih listinah, slovenskih izposojenk v stari bavarščini, bavarških in romanskih izposojenk v slovenščini, primerjanja slovenskih dialektov med seboj in s praslovanščino ugotavlja prof. Ramovš, da so Slovenci, ko so se v VI. stoletju naselili na današnjem ozemlju, govorili jezik, ki je bil v glavnem še praslovanščina in se je le malo razlikoval od onih narečij, ki so jih govorili Slovani po ruskih nižinah in po vzhodni Nemčiji. Ne smemo pa misliti, da je bil ta jezik enoten. Enotne praslovenščine nikdar ni bilo; v kali so bili že takrat zasnovani tisti odtenki, po katerih je nastal mozaik današnjih slovenskih narečij.

Taka je bila slovenščina tudi še v času, ko so nastali brižinski spomeniki. Po šolah so učili in morda še danes uče, da so brižinski spomeniki napisani v nekem koroškem narečju. Kot dokaz navajajo: mê, vuenfih, nosne vokale in podobno. Vse to pa so lahko imela in so tudi imela v tej dobi, v kateri se je v jeziku izražalo še praslovanško stanje, tudi druga narečja. „Sicer govore zgodovinski momenti jasno za to, da je govor, ki nam ga brižinski spomenik sporoča, živel na Koroškem, ali jezik sam nam tega prav z ničimer ne razodeva.“ (Dialektološka karta, str. 9.)

V dobi pred tisoč leti torej še ne moremo govoriti o slovenskih narečjih v današnjem smislu besede, dasi slovenščina tudi takrat ni bila enotna.

Z naselitvijo Slovencev na današnjem njihovem ozemlju se je začelo samostojno življenje slovenskega jezika. Na str. 4. Dialektološke karte navaja njen avtor nekaj potez, ki so začele ustvarjati slovensko jezikovno individualnost. Obenem pa se je začela slovenščina že takrat cepiti v narečja, ki kažejo v XV. stoletju, kakor pričajo iz te dobe ohranjeni spomeniki, že vso ono pestrost, ki nam jo predstavlja današnja dialektična slika slovenskega jezika, ki je torej stara vsaj že 600 let.

Ta slika je rezultat tisočletnega nastajanja, širjenja, križanja in pregrinjanja dialektičnih pojavov. Inovacijski valovi so izhajali iz ozkega kroga, iz družine, župe, fare. Njih obseg so določali razni momenti: struktura tal, naravne ovire prodiranja prebivalstva, obseg fevdalnih gospodstev, prometne žile. Ti momenti so določali gibanje ljudstva, ki je izraženo v današnjih dialektih. Skice med spremnim besedilom Dialektološke karte ponazorujejo nekatere teh momentov. Tako pojasnjuje skica 5., ki jo je izdelal prof. Milko Kos, prirodne ovire prodiranju prebivalstva in valovom dialektičnih novosti (gorovja, gozdovi, močvirja). Ta slika je jako poučna. Če se nad njo zamislimo, razumemo tudi marsikateri pojav, ki ne spada v jezikoslovje. Med najbolj osamljene pokrajine v preteklosti spada bohinjska kotlina, ki je na tej sliki na široko s črnim obdana. Motreč ta osamljeni položaj Bohinja, sem se spomnil slikanja bohinjske konservativnosti v Mencingerjevi „Hoji na Triglav“. Železnica in tujski promet sta seveda vse to spremenila.

Smer gibanja prebivalstva in z njim jezikovnih pojavov so v veliki meri določale stare rimske ceste (skica 6.). Tako imamo koroške izoglose v rezijanščini, ker je bila Koroška združena po rimski cesti s Tagliamentom.

Tudi obseg fevdalnih gospodstev je v precejšnji meri določal gibanje ljudstva in s tem obseg dialektičnih novosti. Tako se na primer meje škofjeloškega gospodstva jasno izražajo v današnjih dialektih.

Zanimiv primer, kako se zgodovina pokrajine in njenega ljudstva izraža v jeziku, so belokrajinski dialekti, ki so rezultat sožitja Slovencev in Srbohrvatov, produkt sožitja staroselcev, srbskih in hrvaških pribežnikov in slovenskih naseljencev novejši dobe.

„Grupacija slovenskih dialektov posredno prikazuje, kako se je vršilo prodiranje in naseljevanje Slovencev in v kakšnih odnošajih so bile posamezne slovenske pokrajine med seboj. Slovenski dialekti postanejo tako kažipot v davnino, o kateri nam zgodovinski viri malo ali prav nič ne povedo.“ (Dialektološka karta, str. 61.)

Po Ramovševi Dialektološki karti pa se slovenski dialekti takole grupirajo:
I. Koroška dialektična skupina:

- 1.) ziljski dialekt (do črte Beljak, Baško jezero, Kepa);
- 2.) rožanski dialekt s štirimi govori (vzhodno od ziljskega do črte Košuta, Obir, Kamenska gora, ob Dravi do Črnega grada, na levem bregu Drave do gričev nad Velikovcem);
- 3.) remšeniški dialekt (v trikotu Obir—Okrešelj—Peca);
- 4.) podjunski dialekt (meji na zapadu na rožanskega, na jugu na remšeniškega, na severu na Dravo, na vzhodu na črto Peca—Gornja—Lom—Strojna);
- 5.) mežiški dialekt (ob Meži, ob Dravi do Vuzenice in v okolici Slovenjgradca);

6.) remšniški dialekt (onstran Drave na prejšnji koroško-štajerski meji do vzhodne črte Vurmat—Boč—Gradišče).

II. Rezijanski dialekt s tremi govori (v dolini Rezije).

III. Beneški dialekti:

1.) terski dialekt (v selih na južnem obronku Muzcev od Gumina do izvira Nadiže);

2.) nadiški dialekt (v dolinah Nadiže, Kozice in Arbeča do razvodja med Arbečem in Idrijo);

3.) briski dialekt (do Soče na vzhodu, na severu do Ročinja, na jugu do slovensko-romanske jezikovne meje).

IV. Kraški dialekt (zapadno od briskega do prejšnje goriško-kranjske meje, proti severu do južnega vzpona Trnovske planote, na jugu pa do črte Trst—Goli vrh—Veliki hrib—Vremščica).

V. Istrski dialekti:

1.) šavrinski;

2.) brkinski (meja med tema dialektoma je črta Škocjan—Lopar—Hrib—Lačna—Zazid).

VI. Notranjski dialekt z vipavskim, postojnskim in pivškim govorom (zapadno od kraškega dialekta na vzhodu do črte Streliški vrh—Hrušica—Št. Lovrenc—Koliševka—Javorniki—Snežnik, proti severu do črte Streliški vrh—Col—Sinji vrh nad Ajdovščino, južna meja pa mu je vzpon visoke planote ob nekdanji istrski meji od Škocjana do Jelšan).

VII. Obsoški dialekt z brojanskim, kobariškim in bovškim govorom (sega proti vzhodu, severu in zapadu do prejšnjih političnih mejá goriško-kranjske, goriško-koroške in avstrijsko-italijanske, na jugu pa do črte Mija—Matajur—Kolovrat—Mrzli vrh—Migavec—Škrbina).

VIII. Rovtarska dialektična skupina:

1.) tolminski dialekt z govorom okoli Avč (proti severozapadu do črte Kolovrat—Mrzli vrh—Škrbina, na severu in zapadu do grebena Julijskih Alp od Škrbine čez Črno prst, Možic, Petrovo brdo, Porezen na Kojco, proti jugu do črte Kojca—Črvov vrh—Ovčje brdo, dalje preko Idrijce na Vel. Skopice);

2.) cerkljanski dialekt (v dolini Cerknice in njenih pritokov in v dolini Idrijce v črti Šebrelje—Spodnja Idrija; južna meja mu je črta Ledine—Spodnja Idrija—Potok—Vojsko—potok Trebuša, vzhodna pa prejšnja goriško-kranjska meja);

3.) črnovrški dialekt (v Črnem vrhu nad Idrijo, Loméh, na Javorniku, Križni gori, v Zadlogu, Idrijskem logu in Koševniku); sem spada še govor v Godoviču, Hotedršici in v župniji Rovte;

4.) poljanski dialekt s škofjeloškim govorom (severna meja črta Ljubnik—Četena ravan—Koprivnik—Blegoš—Črni vrh, zapadna prejšnja kranjsko-goriška meja od Črnega vrha proti jugu po črti Škofje—Podjelovo brdo— Δ 1050—Praprotno brdo in pa razvodje med Idrijco in Poljanščico do Δ 851 vzhodno Idrije in na Mravljiški vrh pod Zavraticem, južnovzhodna meja črta Zavratac—Hlevni vrh—Podlipa—Vrzenec, vzhodna meja severno od tu na Pasjo ravan, Sv. Ožbald); škofjeloški govor je doma v Škofji Loki in okolici po dolini Poljanščice do Zminca, ob Sori do Praprotnega, na vzhodu do Medvod, proti Kranju do Stražišča, kjer se govori že gorenjski.

5.) horjulski dialekt z logaškim govorom (na ozemlju s kraji Vrhnika, Ligojna, Drenov grič, Lesno brdo, Horjulj, Polhov Gradec, dalje ob Šujici in Božni do črte Toško čelo—Dobrova—Brezovica).

IX. Selški dialekt (v dolini Sorice in Sore, na vzhodu do Praprotnega, odtod mu gre meja v severovzhodni smeri na Male ravni, Lavtrski vrh, Špičasti hrib, nato proti zapadu na Mali vrh, Zidano skalo, Kotlič, Visoki vrh, potem proti jugu čez Javorov vrh po Ratitovcu na Črni vrh in Možic, dalje proti jugu po jugoslovansko-italijanski državni meji do Huma in v vzhodni smeri do Črnega vrha, Blegoša, Koprivnika, Mladega vrha, nato po razvodju med Poljanščico in Soro).

X. Gorenjski dialekt (meja: Karavanke od Pungarta do Okrešlja, dalje prejšnja kranjsko-štajerska meja do Motnika, odtod čez Trojane na Reber k Sv. Gregorju in na Slivno ter Vernek ob savskem kolenu pri Litiji, potem čez Savo na Kresniški vrh, Štango, Debeli hrib, Molnik, Rudnik in čez Barje na Dobrovo; na zapadu meji na horjulski dialekt, škofjeloški govor, selški, tolminski in obsoški dialekt). Ta dialekt ima štiri govore: govor na severozapadu in v ozkem pasu ob Karavankah proti vzhodu, osrednji gorenjski govor v trikotu Ljubljana—Kamnik—Kranj, vzhodni gorenjski govor v dolini Radomlje in jugovzhodni pod Ljubljano.

XI. Dolenjski dialekt (na vzhodu do notranjskega dialekta, proti severu do gozdov pri Logatcu, zajame južni rob Ljubljanskega barja do črte Bistra—Plešivica—Kamna gorica—Črna vas, Rudnik, dalje mu gre meja po omenjeni črti čez Kresniški vrh in po hribih na desnem bregu Save čez Kum, zavzame na vzhodu savsko dolino od Zidanega mosta do Brežic, južna meja so mu Gorjanci do Črmošnjic, dalje meja kočevščine in pas od Debelega vrha čez Prezid na Snežnik). Ta dialekt ima štiri govore: zapadnega ob ozkem pasu ob zapadni meji, osrednjega do črte Mehovo—Novo mesto—Golobinjek—Lisec—Medvedjek—Zaplaz, vzhodnega na vzhodu te črte in posavskega v savski dolini.

XII. Medijski dialekt (v dolini Medije in ob Savi od Litije do Zidanega mosta).

XIII. Belokrajinski dialekti:

- 1.) šokarski dialekt (v župniji Semič);
- 2.) osrednji belokrajinski dialekt s poljskim govorom (v pasu Črnomelj—Dragatuš—Stari trg in v pasu Griblje—Podzemelj—Metlika);
- 3.) južni belokrajinski dialekt (ob Kolpi na črti Vinica—Preloka—Adlešiči);
- 4.) kostelski dialekt (ob Kolpi od Broda do Zdihovega).

XIV. Južno-vzhodni štajerski ali sotelski dialekt (na zapadu do Gorjancev, od tu mu je meja črta Velika dolina—Málence—Brežice—Sv. Lenart—Zdole—Orlica, tu se zavije proti vzhodu čez Presko in Svete gore na Kunšperk ob Sotli, ki mu je vzhodna meja). K temu dialektu pripada še govor v pasu med Bistrico in Sotlo severno od Sv. gora do črte Pilštanj—Sedlarjevo.

XV. Savinjski dialekt (meja mu je na jugozapadu črta Mrzlica—Čemšeniška planina—Menina planina—Črnivec—Ojstrica—Okrešelj, na severu jugoslovansko-avstrijska meja do Olševe, dalje črta Raduha—Boskovec—Lokovica—Gora Oljka—St. Andraž—Ložnica—Ponikva—Griže—Mrzlica).

XVI. Osrednji štajerski dialekt (zapadno od savinjskega, severna meja so mu gorski hrbti pri Vitanju, Konjiška gora, Boč, Maceljsko pogorje; proti

vzhodu sega do razvodja med Sotlo in Savinjo, proti jugu pa do Bohorja in Mrzlice).

XVII. Pohorski dialekt (po južnem obronku Pohorja do črte Št. Ilj—Vitanje—Konjiška gora, proti vzhodu do Ptujске gore, v dravski dolini od Maribora do Brezna).

XVIII. Kozjaški dialekt (po severno-vzhodnih pohorskih krajih, sega proti zapadu do črte Vurmat—Veliki Boč—Gradišče, proti severu do slovensko-nemške jezikovne meje, proti vzhodu do gričev zapadno od železnice Špilje—Maribor).

XIX. Severno-vzhodni štajerski dialekti:

1.) goričanski dialekt (po zapadnem delu Slovenskih goric do črte Marija Snežna—Sv. Ana na Krembergi—Sv. Trojica—Vurberg ob Dravi);

2.) prleški dialekt (vzhodno od goričanskega med Muro in Dravo do kajkavščine) s pesniškim, ščavniškim in haloškim govorom;

3.) prekmurski dialekt (onstran Mure) s severnim govorom ob Rabi in gore-nji Lendavi, osrednjim v pasu Cankova—Murska Sobota in na vzhodu odtod in južnim ob Muri pod Mursko Soboto.

Ta pestra slika slovenskih narečij je nastala na ta način, da so se osnovni tipi: 1.) panonski, 2.) štajerski, 3.) koroški, 4.) gorenjski, 5.) dolenski, 6.) rovtarski, 7.) primorski zdiferencirali ali pa da je pregrinjanje valov sosednjih narečij rodilo nove tipe. Tu moramo še pripomniti, da je hrvaška kajkavščina bila deležna inovacij, značilnih za slovenščino, da je torej po svoji osnovi in po svojem začetnem razvoju slovenski govor.

Dialektološka karta nam je pokazala, da je pestrost slovenskih narečij in pa povezanost med njimi plod razvoja, ki so ga določili zgodovinski, geografski, politični, prometni in gospodarski momenti in da je individualnost slovenščine že nad 1000 let stara.

Ljudje, ki sploh ne vedo, kaj je jezik in kakšno je njegovo življenje, so pri nas ponovno skušali usmerjati razvoj knjižnega jezika po nekih protinaravnih načelih; misleč, da delajo v prid slovanstva, jugoslovanstva in podobno, so mešali jezik tudi v politiko in delali s tem svoji lastni stvari škodo. Kakor mora biti vsakemu pametnemu in poštenemu Slovincu pripadnost k močni jugoslovanski državi politični aksiom, tako mora vsak jugoslovanski politik videti in vedeti, da slovenščina ne sme in ne more biti politicum. Vsi jezikoslovci, ki so poznali ustroj slovanskih jezikov in so se bavili še posebej s slovenščino, so učili, da je slovenščina poseben slovanski jezik. Vatroslav Oblak je na primer zahteval, naj se napiše slovenska slovnica po načelih: 1.) hočemo slovnico domačega slovenskega jezika in ne mixtum compositum, 2.) cerkvena slovenščina nas nič ne briga, 3.) prav tako ne hrvaščina (prim. Dr. M. Murko: Dr. Vatroslav Oblak, Ant. Knezova knjižnica, VI. zv., str. 275.).

V kakšnem odnosu pa naj bo knjižna slovenščina k slovenskim narečjem? Naš prvi pisatelj Primož Trubar je pisal v knjigi svoje narečje. Tako je postala dolensščina XVI. stoletja osnova knjižnemu jeziku. Na koncu XVI. in v početku XVII. stoletja pa je že bila razlika med knjižnim jezikom in narodnim govorom. Ker se je narodni govor dalje razvijal in je knjižni jezik ostajal konservativno pri prvih oblikah, na drugi strani pa uvajal tudi oblike iz nedolenskih govorov, stremeč za tem, da postane čim bolj občeslovenski, se je

razlika med knjižnim jezikom in dolenjščino XVI. stoletja čim dalje bolj večala. Ker se knjižni jezik razvija po svojih zakonih in je pisava iz umljivih in tehtnih razlogov konservativna, je jasno, da drugače tudi biti ne more.

Zgodovina knjižne slovenščine pa nam kaže, da smo vendar nekoliko preveč gledali v preteklost in segali včasih še preko XVI. stoletja nazaj. Da smo bolje poznali slovensko historično dialektologijo in se bolje zavedali, v kakšnih odnosih naj bo knjižni jezik do živih govorov, bi bilo marsikaj drugače. Zdi se, da bi bilo danes potrebno v nekaterih točkah, kjer tičimo le že preveč v preteklosti, revidirati našo pisavo in pravorečje, s čimer bi prišel knjižni jezik v ožji stik z živimi govori.

Delo slovenskega dialektologa utegne tako mnogo koristiti knjižni slovenščini. Prof. Ramovš je prvi, ki se je sistematično lotil slovenske dialektologije. Z Dialektološko karto je razbistril meglene pojme, ki smo jih imeli o slovenskih dialektih. Ker so vprašanja slovenščine naša narodna zadeva, mislim, da je prav, da tudi Ljubljanski Zvon nekoliko obširneje referira o tej važni publikaciji.

Iv. Tominec.

Franz Werfel: Mladostna krivda. Roman. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Leposlovna knjižnica 7. Avtoriziran prevod iz nemščine. Opremil arch. Jože Mesar. 202 str.

„Mladostna krivda“ je izpoved človeka in izpoved rodu, ki teži za očiščenjem greha, ki se je zdavnaj nekoč zgodil nad sočlovekom. Mladostna krivda, ki se človeku v starih letih spet znova spovrača, je osnovno gibalno celotne zgodbe. Ta Werfelov roman spada v vrsto romanov, ki hočejo pokazati obraz dobe, obraz rodu, obraz resničnega človeka, kakor se je oblikoval v iskanju lepote, resnice. Zdi se, da je nujno, da današnji rod izpriča vse težke boli; današnji čas zahteva in kliče po očiščenju zla, glas za novega človeka gre skozi vse današnje ubijajoče dejanje in nehanje. Pri nas priča o tem vrsta avtobiografskih romanov: Jarčevo „Novo mesto“, Magajnovo „Gornje mesto“, Kreftov „Človek mrtvaških lobanj“. Bolesno iskanje novega človeka iz gnilih današnjih razmer v nov, boljši svet, dobiva svojo podobo v vseh borbah za svetlo, jasno obliko novega doma, v katerem bo prebival. A, žal, je to samo iskanje, slutnje se porajajo iz teme, nobena odkrita, jasna beseda ne pade, ne pokaže poti — kam? A če pade, pade v blato. Proslava obletnice mature ali zgodba mladostne krivde kaže vse zlagano življenje malomeščanstva, ki v tem romanu *vesti* odmira, se še krčevito oprijema poslednje bilke, laži, da slednjič nenadno umre od kapí (Sebastijan). Seveda roman ne rešuje družbenega vprašanja, tu gre predvsem za idejo krivde, za katero nima pisatelj nobene rešitve, temveč samo zmedeno, izumetničeno sliko vzrokov in posledic. Pisatelj ne odkriva nič novega, ne rešuje človekove krivde, niti je ne poskuša zvrniti na drugega in ne išče vzrokov za krivdo v življenjskih razmerah, ampak nam nakaže zgolj v obrisih vso tisto usodno pot, ki jo preživlja človek, bitje po božji podobi. Prav za prav je nekaj čudnega, kako se vsako zlo spet maščuje samo na sebi, vsaka hudobija sproti poravna, a na koncu ostane *vest*, ki živi svoje življenje dalje.

Ideja krivde: čeprav si sodnik, sodbi ne uideš — se stalno spovrača. Vest z vso kruto brezobzirnostjo zahteva svoje. V svoji zmoti začne Sebastijan pisati v dnevnik, dolgo, dolgo izpoved svojega mladostnega greha, a na koncu